

Rättsordningen

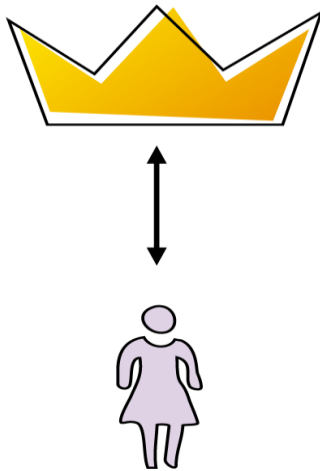
Rättssystemets indelning

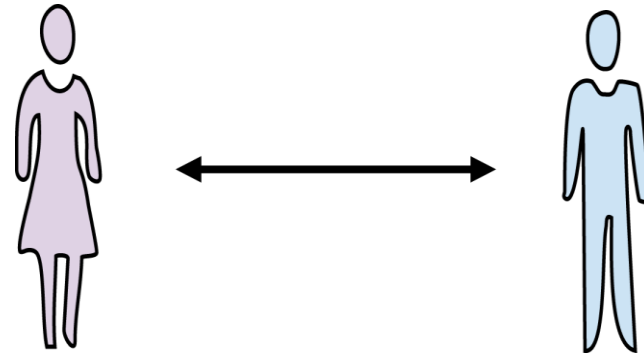
Rättssystemets indelning

Den mest grundläggande indelningen i svensk rätt är den mellan civilrätt och offentlig rätt.

Offentlig rätt: relationen mellan den offentliga makten (Staten, kommunerna, myndigheter) och enskilda rättssubjekt (varje fysisk person eller juridisk person).

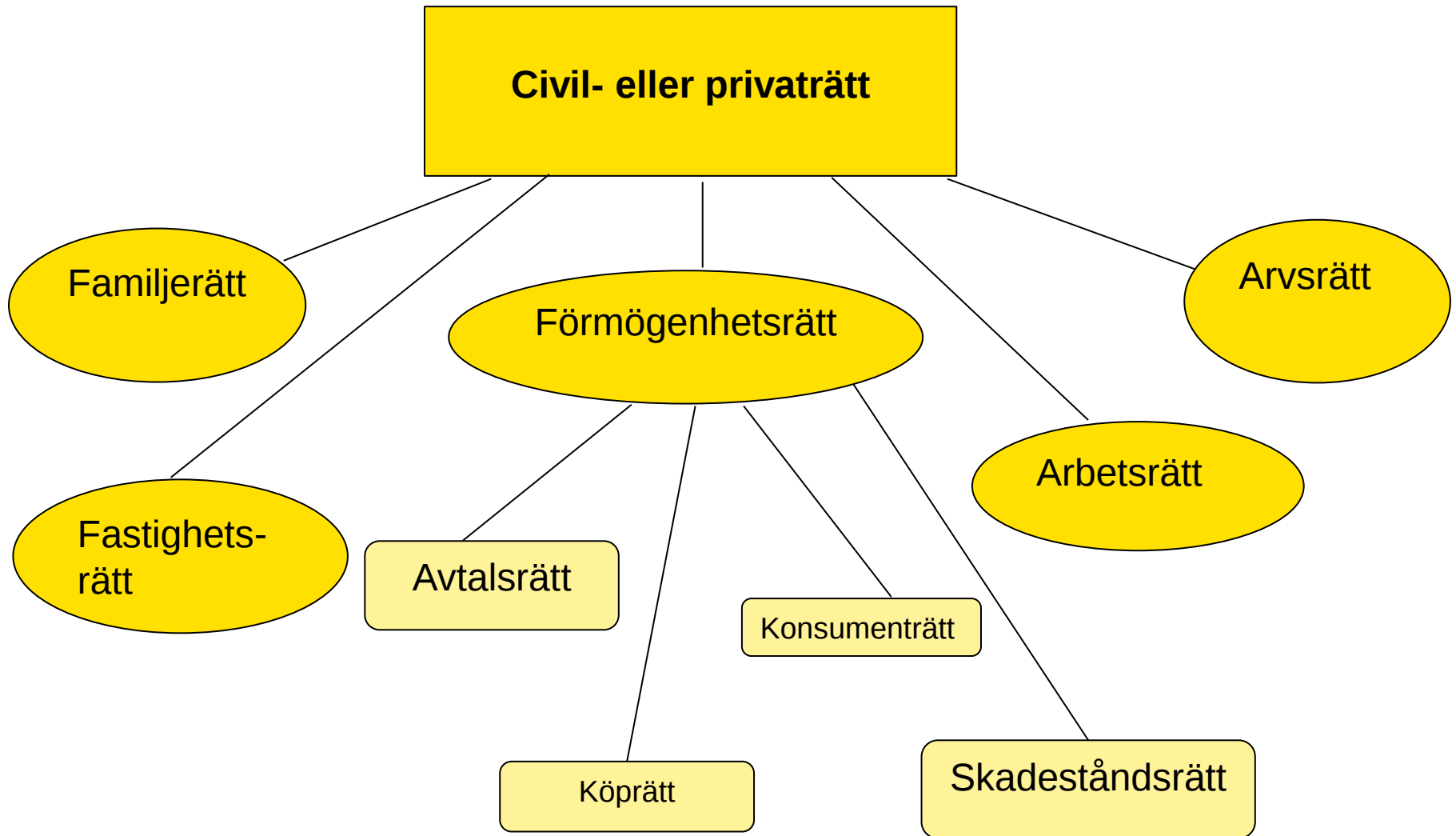

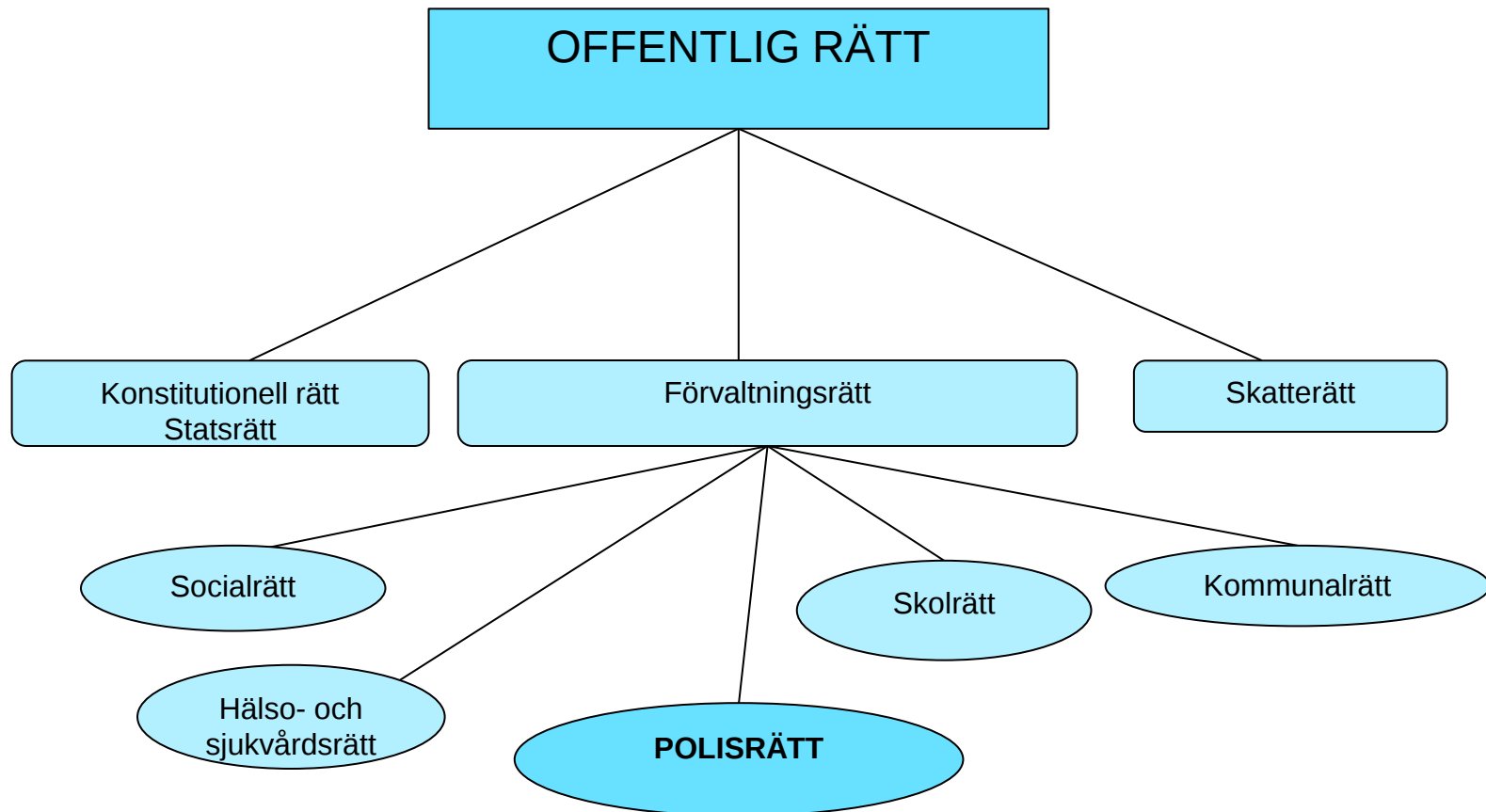
Civilrätt: Den rättsliga relationen mellan enskilda rättssubjekt.

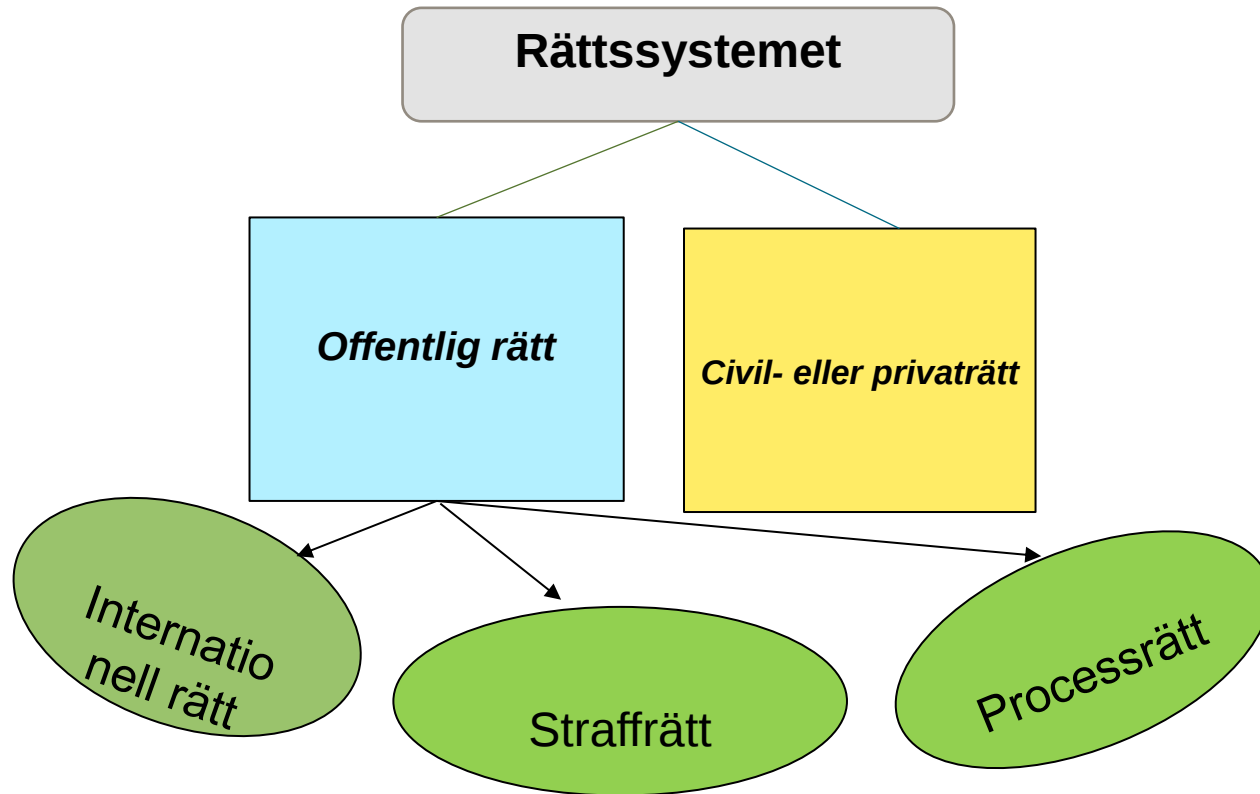

Källa till bilderna: LEX privatjuridik, Glerups

Straffrätt = regler om brott och påföljd (straff)

Den delen av den offentliga rätten som behandlar:

- Vilka gärningar som är belagda med straff
- Vad som krävs för att någon ska anses ha begått ett brott
- Under vilka förutsättningar gärningsmannen kan dömas för brottet (*d.v.s. krav på uppsåt eller oaktsamhet*), samt
- Vilka straff, andra påföljder och övriga sanktioner som kan som kan följa på ett brott.

Processrätten

Processrätt

- ❖ Regler om rättegångsförfarandet i domstol
- ❖ Spelregler för hur domare, åklagare, advokater och parter ska agera i en rättslig process.
- ❖ Omfattar:
 - Sammanträde i domstol t.ex. rättegång/huvudförhandling
 - Förundersökning
 - Verkställighet av dom eller beslut t.ex. indrivning av skuld som fastslagits av domstol.

Civilprocessrätt

Twister mellan enskilda parter

- **Dispositiva regler**
(parterna styr helt över processen, t ex avtalstvister)
- **Indispositiva regler**
(ansvar för processen ligger hos domstolen istället för hos parterna själva, t ex vårdnadstvister).

Ex. Bolaget A har ansökt om stämning mot Bolaget B avseende betalning för vissa leveranser. Stämningsansökan lämnas på tingsrätten.

Straffprocessrätt

Staten mot misstänkt brottsling

Ex. Magnus har blivit misshandlad av Peter. Åklagaren yrkar/begär att Peter ska dömas för misshandel till fängelse och Magnus yrkar/begär att Peter ska betala 5 000 kr till Magnus för ersättning för kränkning. Åklagaren väcker åtal vid tingsrätten.

Förvaltningsprocessrätt

Myndighet mot enskild.

Ex. Knut har fått ett beslut av skattemyndighet enligt vilket han måste betala 10 000 kr i skatt. Han är missnöjd med beslutet och överklagar till förvaltningsrätten.

Straffprocessen

Brottmål:

När åklagaren har åtalat en privatperson för ett brott enligt brottsbalken (eller annan strafflagstiftning, ex narkotikastrafflagen) och yrkat att denne ska dömas till en brottspåföljd, t ex fängelse.

Delar/faser i processen:

- Förundersökning (ev. tvångsmedel)
- Åtalet - Stämningsansökan
- Huvudförhandling

Civilprocessen

Tvistemål:

En rättegång där en person har ett civilrättsligt krav mot en annan person. Ex. En privatperson och ett företag som tvistar angående rätten till ersättning på grund av fel i en köpt bil eller tvist mellan två föräldrar om hos vem av dem deras barn ska bo.

Delar/faser i processen:

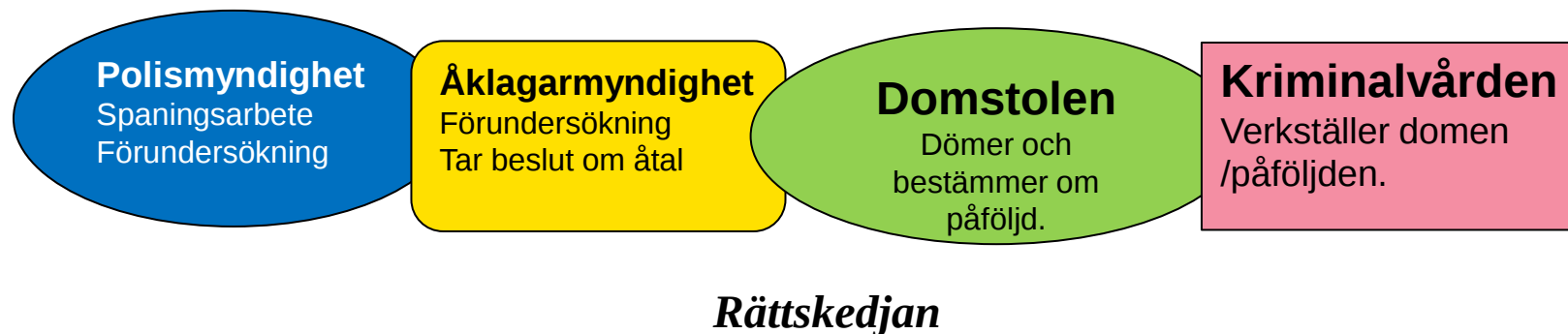
- Stämningsansökan
- Förberedelsen (möjlighet för förlikning)
- Huvudförhandling.

Straffprocessrätt

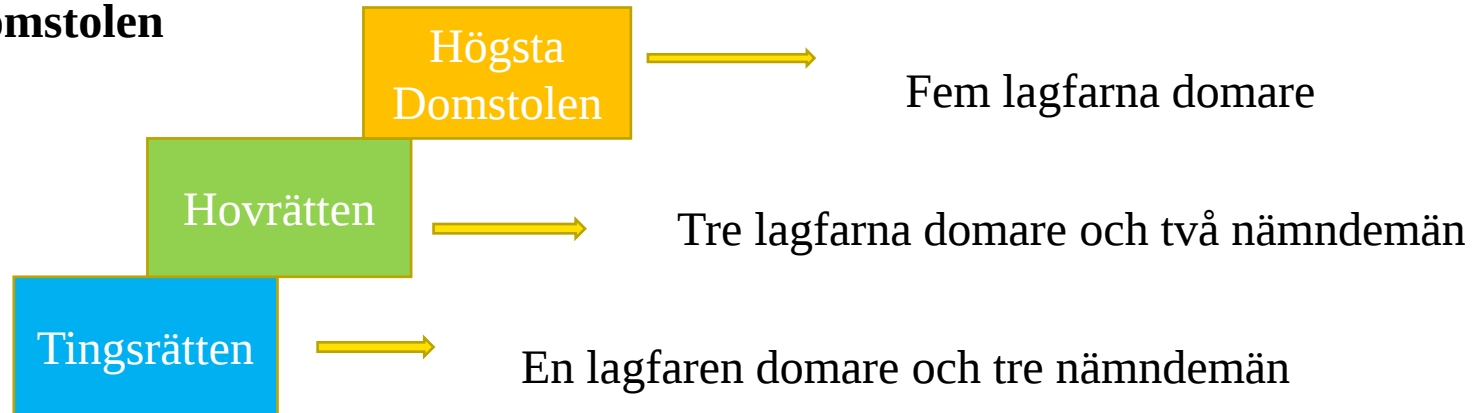
Under straffprocessen tar man ställning till;

- om gärningen är brottslig
- vem som har begått gärningen
- om det finns tillräcklig bevisning
- om den misstänkta personen kan dömas till brottet
- hur straffet ska verkställas

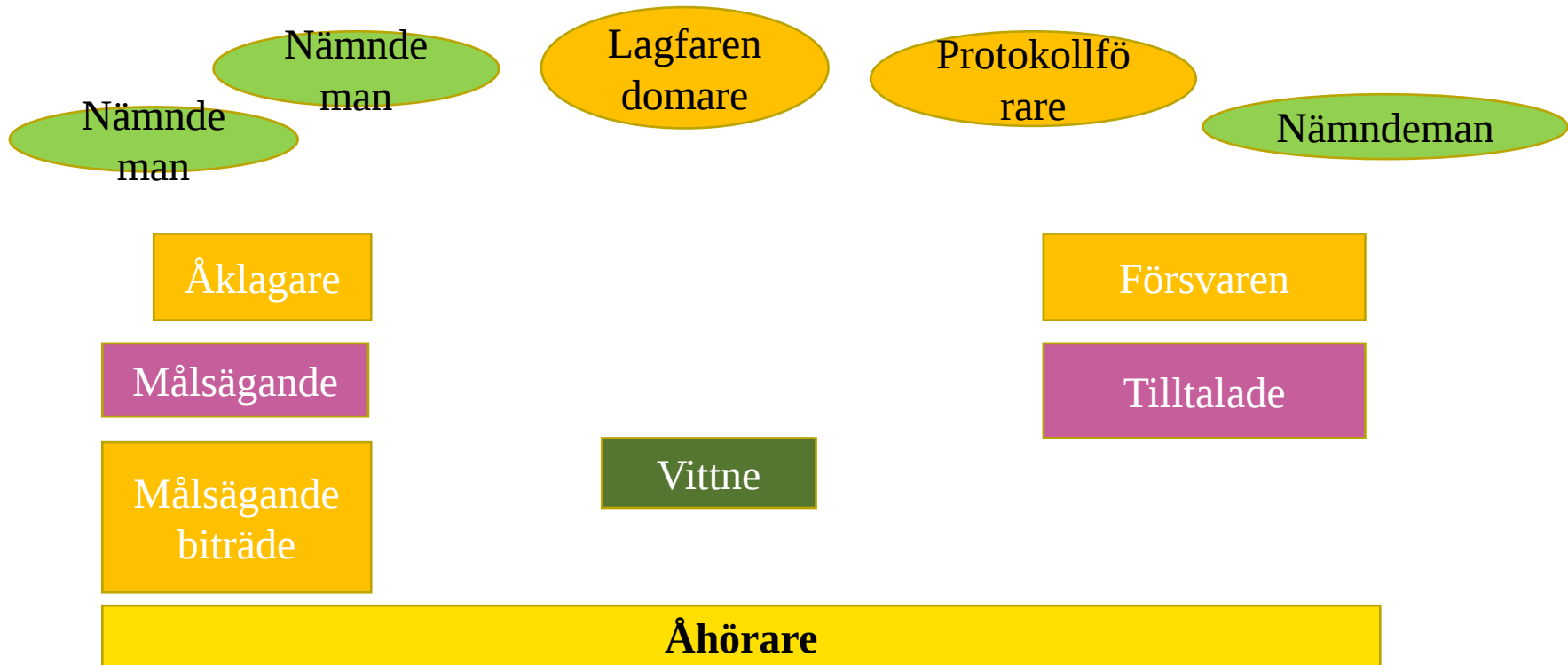

Straffprocessrättsliga subjekt

Domstolen

Fort. Straffprocessrättsliga subjekt

Tilltalad:

- Den som står åtalad (kallas ”misstänkt” före åtal väckts)

Försvare (offentlig eller privat)

Målsägande

- Brottsoffer eller annan som lidit skada
- Rätt att föra särskild talan (skadestånd)

Målsägandebiträde

- Kan förordnas att bistå målsäganden i vissa fall.

Åklagare:

Ta emot brottsanmälningar och leder förundersökning i mål som inte är av enkel beskaffenhet.

Kan avsluta eller lägga ned förundersökning.

Kan påföra straffrättslig sanktion (strafföreläggande); meddela åtalsunderlåtelse.

Väcker åtal och för åtalet i rätten.

Kan överklaga domar och beslut.

Rättskällorna & Den juridiska metoden

Arbetsmetod för att lösa juridiska problem

Var hittar vi rättsreglerna? → I våra rättskällor.

Primär rättskälla

Grundlag - Riksdag

Lag - Riksdag

Förordningar - Regering

Föreskrifter - Myndighet

= **FÖRFATTNINGAR** (samlingsnamn på lag, förordning och föreskrift)
Publiceras i SFS (Svensk författningssamling)

Sekundär rättskälla

- Förarbeten
- Rättspraxis
- Juridisk doktrin
- Sedvana
- Myndigheters allmänna råd och riktlinjer

Förarbeten (*lagmotiv*)

- Den dokumenterade lagstiftningsprocessen
- Utredningar, kommentarer och synpunkter under lagstiftningsprocessen
- Hierarki avseende olika typer av förarbeten, ju längre lagstiftningsprocessen kommit desto tyngre väger förarbetet.
 - **Propositioner ("prop:en")** har stor betydelse som sekundär rättskälla.
 - Kommittédirektiv, Statens offentliga utredningar (SOU), Lagrådets yttrande, utskottsbetänkande.

Vad kan förarbeten ge svar på vid tolkning av lag?

- ✓ *Vad är syftet bakom lagen – vilket problem ska lösas med lagen?*
- ✓ *När och hur en lag eller en regel är avsedd att tillämpas*
- ✓ *Förklaringar till olika begrepp som återfinns i lagen*

Rättspraxis

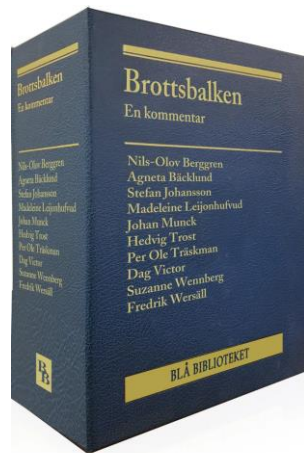
- Tidigare avkunnade domar från de högsta domstolsinstanserna
- Prejudikat = vägledande domar
- Inte bindande
- Högsta domstolens domar betecknas; *NJA 1993 s. 480*

Straff/civilprocess		Förvaltningsprocess	Civilprocess Förvaltningsprocess
Allmänna domstolar		Allmänna förvaltningsdomstolar	Specialdomstolar
Högsta Domstolen Tredje sista instans HD		Högsta förvaltningsdomstolen Tredje/sista instansen HFD	Arbetsdomstolen Marknadsdomstolen Migrationsdomstolen Mark- och miljödomstolen
Hovrätten Andra instansen		Kammarrätt Andra instansen	
Tingsrätten Första instansen		Förvaltningsrätt Första instansen	

Juridisk doktrin

- Rättsvetenskap/teoretiska studier av studier
 - ✓ Doktorsavhandlingar
 - ✓ Lagkommentarer
 - ✓ Juridiska tidskrifter
 - ✓ Läroböcker i juridik

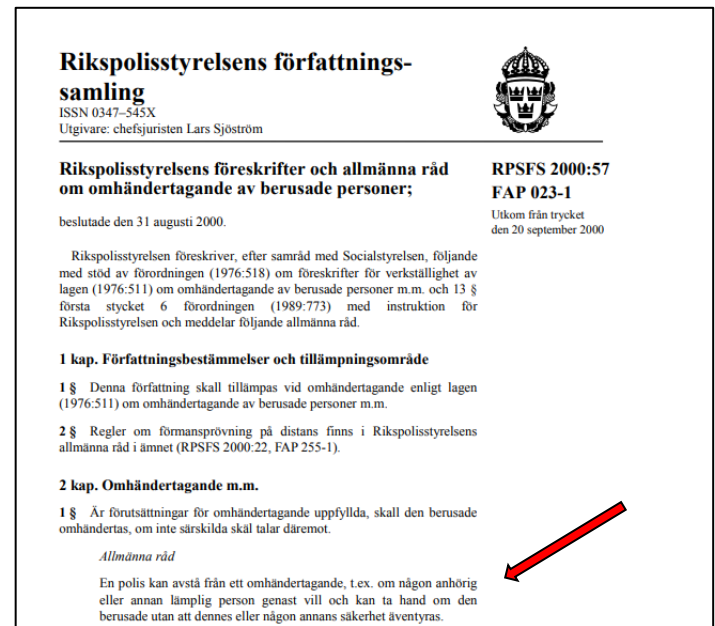

Sedvanerätt

- Utvecklas över tid inom vissa områden, ofta där det saknas tillräcklig vägledning
- Utvecklas inom en viss bransch/näring, ofta inom handelsområdet, då det rått stor enighet kring en viss fråga.
- T.ex. god mäklarsed eller god redovisningssed
- Inom civilrätten/avtalsrätten där det är möjligt att avtala bort rättsregler

Allmänna råd & riktlinjer

- Publiceras av myndigheter
- Tydliggör hur regler kopplade till myndighetens verksamhet bör tillämpas.
= vägledning
- Ej bindande

Lagkollision?

När lagar har olika budskap

- Högre lagregel går före en lägre (*lex superior – lex inferior*)
- Speciallagstiftning går före allmän eller generell lagstiftning (*lex specialis – lex generalis*)
- Yngre lag går före äldre lag (*lex recentior – lex vetustior*)

Den juridiska metoden – hur man löser ett juridiskt problem?

Genom att tillämpa våra rättskällor och tolka lag och regler för att lösa en juridisk frågeställning

1. Identifiera det rättsliga problemet/frågan

Pelle äger en Volvo XC40. En morgon när han ska köra till jobbet upptäcker han att någon har skruvat bort och tagit hans registreringsskyltar. Pelle ringer polisen direkt och uppger att han vill anmäla en stöld av registreringsskyltar. Operatören som tar emot samtalet uppger att anmälan inte bör göras avseende en stöld utan ett egenmäktigt förfarande eftersom det inte har uppstått någon skada. Pelle tycker det här låter konstigt eftersom han har blivit av med båda sina registreringsskyltar och undrar om operatören verkligen har rätt. Vad gäller?

Vilket brott begår den som tar någon annans registreringsskyltar?

Den juridiska metoden – hur man löser ett juridiskt problem?

2. Identifiera en relevant rättsregel?

- Straffrätt
- Brottsbalken (Brb)
- 8 kap om stöld och andra tillgreppsbrott
- 8 kap 1 § Brb - stöld

Den som olovligen tager vad annan tillhör med uppsåt att tillägna sig det, dömes, om tillgreppet innebär skada, för stöld till fängelse i högst två år.

Den juridiska metoden – hur man löser ett juridiskt problem?

3. Tolka rättsregeln

- Ingen argumentation utifrån eget tycke
- Tolkning av lag sker med hjälp av andra rättskällor

1. Författning (lag, förordning, föreskrift)
2. Förarbeten
3. Rättspraxis
4. Juridisk doktrin
5. Sedvanerätt (*ej inom straffrätten*)

- Vad har varit lagstiftarens syfte? Förklarar lagstiftaren begreppet?

Prop 1962:10 Med förslag till Brottsbalk

” Sådant brott (..) föreligger, om man olovligen tager vad annan tillhör med uppsåt att tillägna sig det och tillgreppet tillika innebär skada. Det förutsättes alltså dels tillgrepp, dels tillägnelseuppsåt och dels *förmögenhetsöverföring*.

- Hur har frågan bedömts i rättspraxis?
- Finns det prejudikat – vägledande domar?

NJA 1993 s. 480 – Endast föremål som har ett förmögenhetsvärde kan bli föremål för stöld.

NJA 2007 s. 435 – Registreringsskyltar har inge fristående förmögenhetsvärde och kan inte vara föremål för stöld. Ett sådant tillgrepp ska bedömas som brottet egenmäktigt förfarande.

- Har frågan behandlats i den juridiska doktrinen?

Lagkommentarer till Brottsbalken (Karnov)

” Endast ett konkret föremål som representerar ett förmögenhetsvärde kan vara objekt för stöld. (..) Inte heller en registreringsskylt till en bil har ansetts ha ett fristående förmögenhetsvärde, och ingreppet har bedömts som egenmäktigt förfarande och inte som stöld. ”

Den juridiska metoden – hur man löser ett juridiskt problem?

4. Tillämpa, dvs, applicera tolkningen av rättsregeln på det aktuella fallet

Vilket brott begår den som tar någon annans registreringsskyltar?

Lösning/slutsats; Eftersom registreringsskyltar inte har ett fristående förmögensvärde kan de inte bli föremål för stöld. Endast konkreta föremål med ekonomiskt värde kan vara objekt för stöld. Den som olovligen tar någon annans registreringsskyltar gör sig skyldig till brottet egenmäktigt förfarande.

Lnu.se

Tack för er uppmärksamhet!